

У роботі Н. Б. Мушак відзначено, що укладаючи міжнародні договори з ЄС та його державами-членами, а також розробляючи внутрішні нормативно-правові акти, на основі яких має відбуватися імплементація їхніх положень, Україна долучається до процесу виконання Шенгенських *acquis* Євросоюзу, що, у свою чергу, створює передумови для забезпечення свободи руху її громадян територіями держав Шенгенського простору.

Монографія написана на основі нових теоретичних і емпіричних матеріалів з використанням цілої низки зарубіжних і вітчизняних джерел.

Значна увага в монографічному дослідженні приділяється співробітництву України з державами Шенгенського простору, що не є членами Євросоюзу. Як правило, така співпраця відбувається шляхом укладення міжнародних договорів переважно на двосторонній основі. Прикладами такої співпраці є укладені договори у кримінальних справах, у боротьбі з нелегальною імміграцією, угоди про реадмісію осіб та угоди про спрощення візового режиму. Останні правові акти є важливими кроками нашої держави у процесі лібералізації режиму поїздок громадян України на територію європейських держав. У свою чергу, реалізація положень таких угод сприятиме подальшому розвитку тісних відносин між Україною та державами Шенгенського простору, а також розвитку економічних, гуманітарних, культурних, наукових та інших зв'язків між сторонами.

Отже, монографія Мушак Наталії Богданівни є актуальною і своєчасною науковою працею, яка не лише пропонує вирішення назрілих проблем у функціонуванні Шенгенського простору, а й відкриває широкий простір для роздумів і дискусій як серед учених-правників, так і серед юристів-практиків.

О. О. ХАРЧУК

Олександр Олександрович Харчук, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Київського університету права НАН України

БАГАТОПЛАНОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГОВОГО ПРАВА НІМЕЧЧИНИ*

Нещодавно вийшла друком цікава та самобутня індивідуальна монографія нашої колеги, наукової співробітниці відділу міжнародного права та порівняльного правознавства Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України та одночасно доцента кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Київського університету права НАН України Проценко Ірини Миколаївни. Вона присвячена нетривіальному питанню – історії становлення торгового права Німеччини, його сутності та змісту. Актуальність цього видання є беззаперечною, оскільки торгівля, як один із основних сегментів економіки, потребує особливого правового регулювання, яке б створило необхідні обставини для швидкого та злагодженого її здійснення у прозорих та безпечних умовах, які б, відповідно, забезпечили максимальну ефективність та прибутковість торгового обігу. Німеччина якраз належить до числа держав, які мають саме таке правове регулювання і його якість перевірена сторіччями. Натомість Україна, як республіка СРСР, протягом ХХ ст. будувала економічні відносини на основі неефективних командно-адміністративних методів і ставши незалежною змушена була самотужки створювати правове регулювання торгових відносин, яке б відповідало сучасним вимогам ринкової економіки. Звичайно, що за двадцять шість років незалежності в державі вже напрацьована система законодавчого регулювання торгових відносин, однак невирішених питань залишилося ще багато і відповіді на них можна знайти в праві іноземних держав. До того ж, на наш погляд, із зміцненням української економіки, в основу приватного права та цивільно- і господарсько-процесуального права України варто буде покласти принцип «презумпції професійної підготовки підприємця», який сприятиме прискоренню торгового обігу й окремі аспекти якого також розкрито в індивідуальній монографії І. М. Проценко.

На нашу думку, однією з прикметних ознак монографії є те, що авторка хоча й обґрунтовано доводить, що торгове право в Німеччині за своєю сутністю є виключно приватним правом, разом із цим розкриває багато аспектів, які є цікавими і для фахівців з міжнародного економічного права. Такими є висновки авторки щодо характерних рис, змісту та структури *jus mercatorum* та *jus mercatoria*, які також можна розглядати як систему чинного в рамках ряду країн Європи заснованого переважно на звичаях уніфікованого (схожого) приватно-правового регулювання торгових відносин і дані висновки сприяють кращому розумінню сутності сучасної теорії *Lex mercatoria*. Окрім цього, І. М. Проценко значну увагу приділила правовим засадам Німецького митного союзу 1834–1866 рр., який зміг дати поштовх до формування єдиного торгового законодавства в рамках німецьких земель, не готових до політичного об'єднання. Цей історичний приклад є ще одним доказом того, що в сфері міждержавних економічних відносин можна більш швидко запровадити уніфіковане правове регулювання, ніж в інших сферах міжнародного співробітництва. Окрім цього, в індивідуальній монографії показано вплив права ЄС на регулювання окремих видів приватно-правових відносин у Німеччині. Розкриття цих аспектів надало проведеному дослідженню глибини і багатоплановості.

© О. О. Харчук, 2017

* Рецензія на кн.: *Проценко І. М. Торгове право Німеччини: історія становлення та сучасний стан: монографія* / І. М. Проценко; за наук. ред. В. Н. Денисова. – Одеса: Фенікс, 2017. – 280 с.

До позитивних ознак монографії І. М. Проценко слід також віднести доступність викладення матеріалу, обґрунтованість висновків та слушністю зроблених пропозицій щодо вдосконалення законодавства України.

Крім цього, до позитивних рис індивідуальної монографії І. М. Проценко також слід віднести опрацювання нею доволі широкої, переважно німецькомовної, джерельної бази, до якої, окрім монографій та підручників з цивільного та торгового права Німеччини, входять також законодавчі акти цієї держава (й окремі нормативно-правові акти Австрії та Швейцарії) та рішення Конституційного суду ФРН, а також Федерального верховного суду Німеччини, що значно підвищило цінність проведеного дослідження.

Таким чином, індивідуальна монографія І. М. Проценко буде цікавою всім фахівцям, які вивчають торгове право України та зарубіжних країн, а також всім, хто спеціалізується на міжнародному економічному праві.

П. Л. ЯРОЦЬКИЙ

Петро Лаврентійович Яроцький, доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України

АКТУАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВОПОРЯДКУ*

Монографічне дослідження Михайла Івановича Отроша «Місце і роль Католицької церкви у міжнародному правопорядку» присвячено актуальній, як з точки зору теорії міжнародного права, так і з огляду на практику державно-церковних відносин, темі. Автор монографії проаналізував місце і роль Католицької Церкви у міжнародному правопорядку від перших століть християнства і до сьогодні. У монографічному дослідженні також висвітлено правову природу Католицької Церкви та її міжнародно-правову доктрину, аналіз яких проведено на основі офіційних документів Святого Престолу та з урахуванням позицій світської і церковної науки про діяльність католицизму на міжнародній арені та його вплив на розвиток міжнародного права й міжнародних відносин.

Актуальність теми монографічного дослідження викликана, як зауважується, відсутністю в науці міжнародного права, у т.ч. і вітчизняній, комплексного дослідження міжнародно-правової природи Католицької Церкви та її міжнародно-правової доктрини, яке б враховувало відповідні документи Святого Престолу та останні публікації і праці з тих чи інших аспектів порушеної проблематики. Водночас нагальна потреба в такому дослідженні є очевидною, особливо після встановлення 8 лютого 1992 р. дипломатичних відносин між Україною і Ватиканом, оскільки для зовнішньополітичного відомства України та інших органів виконавчої влади нашої держави набуває особливої актуальності правильне розуміння місця й ролі Католицької Церкви як у міжнародному правопорядку, так і в житті нашої країни, на території якої мешкає понад 10 млн католиків латинського і східного обрядів.

Займаючись багато років релігійними дослідженнями, зокрема католицизмом, розумію автора монографії, як не легко було йому досліджувати названу тему під кутом зору міжнародного права, адже в оцінці діяльності Католицької Церкви, у тому числі на міжнародній арені, як світські дослідники, так і християнські автори різних конфесій, дуже розходяться. Однак це не завадило автору монографії, як свідчить аналіз дослідження, уникнути крайніх точок зору і досягти потрібної об'єктивності при аналізі церковно-політичних подій, що відбувалися впродовж майже двох тисяч років за участі Католицької Церкви. Заслуговує на особливу увагу також і те, що, незважаючи на достатньо велику кількість використаних при підготовці монографії джерел, справжню основу теоретичної бази дослідження становлять насамперед міжнародні договори, що стосуються Католицької Церкви, і католицькі нормативно-правові акти та інші документи, зокрема Кодекс канонічного права 1983 року, Кодекс канонів Східних Церков 1990 року, апостольська конституція «Pastor Bonus» 1988 року, Катехизм Католицької Церкви 1992 року, Компендіум соціальної доктрини Церкви 2004 року, документи Вселенських соборів (325–870 рр.), I Ватиканського собору (1869–1870 рр.) та II Ватиканського собору (1962–1965 рр.), а також офіційні акти Папи Римського та Римської курії – енцикліки, апостольські конституції, послання, звернення тощо, які є офіційними документами Католицької Церкви і містять католицьке бачення щодо розв'язання тих чи інших проблем у людському суспільстві, у тому числі й у рамках міжнародного співтовариства.

У монографії виразно показано, що інтереси Католицької Церкви у відносинах із суб'єктами міжнародного права (державами й міжнародними організаціями) та іншими Церквами забезпечуються системою підпорядкованих Папі Римському органів дипломатичного й недипломатичного характеру. Значну увагу автор

© П. Л. Яроцький, 2017

* Рецензія на кн.: *Отрош М. І. Місце і роль Католицької церкви у міжнародному правопорядку.* – Одеса: Фенікс, 2017. – 596 с.